

УДК 34.03

Явний Олексій Іванович

аспірант

Львівського університету бізнесу та права

Yavnyy Oleksiy

Postgraduate Student of the

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0009-0006-5885-2697

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

LEGAL RESPONSIBILITY: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Анотація. У статті розкрито особливості юридичної відповідальності на основі теоретико-правового аналізу. Виявлено, що найбільш ефективним механізмом забезпечення прав і свобод суб'єктів права є юридична відповідальність. З'ясовано, що теорія юридичної відповідальності є одним із центральних і актуальних аспектів загальної теорії права. Встановлено, що юридична відповідальність як об'єктивний юридичний організм виражається в правових нормах нормативної правової поведінки та інших правових джерелах національного правопорядку. Визначено, що юридична відповідальність встановлюється дотриманням виконати обов'язок або вчинити протиправну дію, заохотити, дозволити або покарати, засудити і зазнати несприятливих наслідків. Виявлено, що юридична відповідальність означає відповідальність за минуле (негативний аспект) і відповідальність за майбутнє (позитивний аспект). Встановлено, що перехід юридичної відповідальності зі сфери об'єктивного права в область суб'єктивного

права тісно пов'язаний з визначенням санкцій правовими нормами. Виявлено, що юридична відповідальність – це нормативно-владно визначений, гарантований і забезпечений державним примусом, переконанням чи заохоченням юридичний обов'язок суб'єктів суспільних відносин дотримуватись і виконувати закріплені в правомірних діях положення правових норм, а в разі їх порушення – майновий обов'язок, тобто обов'язком винного є винесення вироку та обмежень немайнового характеру щодо особи та їх подальше виконання. Виділено ознаки та принципи юридичної відповідальності. З'ясовано, що юридична відповідальність має низку специфічних характеристик, які відрізняють її від інших видів соціальної відповідальності. Все це необхідно врахувати у перспективі подальших досліджень стосовно дослідження основних аспектів і особливостей адміністративної відповідальності юридичних осіб на основі теоретико-правового аспекту.

Ключові слова: юридична відповідальність, юридичний обов'язок, принципи юридичної відповідальності, ознаки юридичної відповідальності, правопорушення, державний примус, теорія права.

Summary. The article reveals the features of legal responsibility based on theoretical and legal analysis. It has been established that the most effective mechanism for ensuring the rights and freedoms of subjects of law is legal liability. It has been established that the theory of legal responsibility is one of the central and relevant aspects of the general theory of law. It has been established that legal responsibility as an objective legal organism is expressed in legal norms of normative legal behavior and other legal sources of the national legal order. It is determined that legal responsibility is established by compliance with fulfilling an obligation or committing an unlawful act, encouraging, permitting or punishing, condemning and experiencing adverse consequences. It has been established that legal responsibility means

responsibility for the past (negative aspect) and responsibility for the future (positive aspect). It has been established that the transition of legal responsibility from the sphere of objective law to the field of subjective law is closely related to the definition of sanctions by legal norms. It has been revealed that legal responsibility is a legal obligation of subjects of public relations to comply with and fulfill the provisions of legal norms enshrined in lawful actions, guaranteed and secured by state coercion, persuasion or encouragement, and in case of their violation – a property obligation. The responsibility of the perpetrator is to pronounce a sentence and restrictions of a non-property nature in relation to the person and their further implementation. The signs and principles of legal liability are highlighted. It was found that legal responsibility has a number of specific characteristics that distinguish it from other types of social responsibility. All this must be taken into account in the perspective of further research into the main aspects and features of the administrative responsibility of legal entities based on the theoretical and legal aspect.

Key words: *legal responsibility, legal obligation, principles of legal responsibility, signs of legal responsibility, offense, state coercion, theory of law.*

Постановка проблеми. Одним із істотних засобів забезпечення охоронної функції права виступає юридична відповідальність. Вона є якісним показником, який показує, чи реально права і свободи особистості реалізуються в соціальній дійсності. У процесі прийняття юридичної відповідальності держава здійснює безпосередній вплив на сферу нормативно закріплених суб’єктивних прав, а також юридичних обов’язків. Однак за таких обставин виявляється ціннісна орієнтація держави, рівень цивілізованості суспільства, рівень духовності та культури населення, наявність правових гарантій та механізмів захисту прав і свобод особистості.

Питання юридичної відповідальності посідає одне з вагомих місць у юридичній науці. Однак, незважаючи на багаторічні інтенсивні дослідження юридичної відповідальності, велика частина її юридичної природи залишається суперечливою, що, зі свого боку, зумовлює актуальність тематики цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми юридичної відповідальності є предметом досліджень багатьох вчених та практиків. Зокрема, вагомий внесок у дослідження і розвиток цієї теми зробили такі науковці та практики: О. Гринь [1], Н. Загребельна [2], І. Зелена [3], О. Мисак [4–6], Л. Каленіченко [7–9], О. Кальян [10], Т. Подковенко [11], І. Сердюк [12], Д. Слинько [13] та інші [14; 15].

Юридична відповідальність є складним правовим явищем у правовій дійсності. Одні вчені вважають її обов'язком, інші – елементом правовідносин і правового статусу, є позиція, що юридична відповідальність є інститутом права. Водночас перелічені позиції не включають вичерпного переліку аспектів, за якими юридична відповідальність характеризується в юридичній літературі. Проте, незважаючи на наявні наукові дослідження, питання юридичної відповідальності не втратило своєї актуальності. З огляду на це, загальнотеоретичні знання про сутність юридичної відповідальності потребують проведення додаткових досліджень.

Мета статті. Метою статті є дослідити особливості юридичної відповідальності на основі теоретико-правового аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання юридичної відповідальності займають одне з найважливіших напрямків сучасної юридичної науки. Найбільш ефективним механізмом забезпечення прав і свобод суб'єктів права є юридична відповідальність. Вивчення питань, пов'язаних із режимами відповідальності, має важливі теоретичні та практичні наслідки. При формуванні правової системи країни необхідно

досліджувати питання визначення юридичної відповідальності, її проявів та принципів, оскільки сама система юридичної відповідальності відображає рівень правової культури суспільства та стан правової влади. Відповідно до статті 3 Конституції України [16] права, свободи та гарантії людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає за вчинки окремих людей. Забезпечення прав і свобод людини є першочерговим завданням держави. У такий спосіб держава, у тому числі й вищі органи державної влади, створює можливість примусу, до форм якого відноситься юридична відповідальність.

Теорія юридичної відповідальності є одним із центральних і актуальних аспектів загальної теорії права. З цієї позиції дослідження цього явища розпочалося в другій половині 50-х років минулого століття, але, незважаючи на тривалий період вивчення проблеми та теорії юридичної відповідальності, єдиної думки щодо цього поняття правової відповідальності досі немає. У зв'язку з цим у галузі теорії права та юриспруденції існує декілька концепцій юридичної відповідальності. Загалом юридична відповідальність є одним із важливих елементів правового регулювання суспільних відносин, сутність якого полягає у спеціальному впливі на поведінку особи за допомогою певних правових засобів. Завдяки цим комплексним впливам стає можливим правильно організувати суспільні відносини, надати їм системності та стабільності, запобігти швидкому загостренню соціальних конфліктів і досягти максимальної реалізації загальнолюдських принципів [11].

Категорії «юридична відповідальність як інститут об'єктивного права» та «юридична відповідальність як змістовна складова правовідношення» взаємопов'язані. Юридична відповідальність як об'єктивний юридичний організм виражається в правових нормах нормативної правової поведінки та інших правових джерелах національного правопорядку. Вона існує об'єктивно, незалежно від

конкретних обставин злочину. Якщо розглядати абстрактно, то юридична відповідальність як об'єктивна правова система впливає не лише на формування та функціонування правової свідомості суб'єктів права, а й на правову систему та правопорядок суспільства і держави. Юридична відповідальність як змістовна складова правовідносин є конкретним вираженням юридично значущих явищ поведінки конкретної юридичної особи з певним правовим статусом [8].

Юридична відповідальність не повинна розумітися лише як результат злочину. Підвищення відповідальної правової поведінки учасників правовідносин у суспільстві зменшить потребу у застосуванні державного примусу до злочинів, що, безперечно, позитивно вплине на всі сторони розвитку держави і суспільства [5].

Юридична відповідальність встановлюється дотриманням виконати обов'язок або вчинити протиправну дію, заохотити, дозволити або покарати, засудити і зазнати несприятливих наслідків [1].

Юридична відповідальність є складним явищем правової дійсності, тому всебічного розуміння того чи іншого явища можна досягти лише шляхом багаторівневого підходу:

1) з точки зору теорії виконання правових норм, юридична відповідальність – це або застосування санкцій норм правового захисту (у випадку кримінальної відповідальності), або добровільне виконання додаткових правових обов'язків (у випадку правовідновлюючої відповідальності);

2) у розумінні теорії правовідносин юридичну відповідальність слід передусім розглядати як правовідносини кримінального переслідування, що виникають унаслідок вчинення злочину між судовими та правоохоронними органами держави та особою, визнаною винною; по-друге, це юридичний обов'язок позбавити правопорушника певних цінностей, які йому належать;

3) з точки зору реагування держави на вчинення злочину та її подальшого впливу на поведінку винного, під юридичною відповідальністю слід розуміти міру державного примусу, що здійснюється уповноваженими державою органами щодо особи, яка вчинила злочин;

4) юридична відповідальність щодо правових наслідків, що настають у зв'язку зі злочином, вчиненим конкретною особою, характеризується обмеженнями особистого, фактичного чи організаційного характеру, тобто несприятливими наслідками [12].

У теорії юридичної відповідальності поняття позитивної юридичної відповідальності виводиться, по-перше, з її загальної характеристики (характеристики юридичної відповідальності як форми соціальної відповідальності); по-друге, з принципу взаємної відповідальності особи (суспільства), а також принципу взаємної відповідальності особи (суспільства), а також принципу взаємної відповідальності; по-третє, з характеристики нормативних прав держави. Заперечення існування позитивної юридичної відповідальності є, з одного боку, нелогічним, а з іншого – призвело б до теоретичної плутанини в науковому співтоваристві. У рамках дуалістичного підходу до розуміння юридичної відповідальності доцільно розрізняти широкий і вузький підходи до визначення поняття юридичної відповідальності. У рамках комплексного підходу до розуміння юридичної відповідальності останню необхідно розглядати з точки зору як негативної, так і позитивної відповідальності [7].

Юридична відповідальність означає відповідальність за минуле (негативний аспект) і відповідальність за майбутнє (позитивний аспект). Якщо негативна сторона юридичної відповідальності визначається наслідками суспільно шкідливих дій, то позитивна сторона юридичної відповідальності виникає із правомірності діяння і є найбільш бажаною формою відповідальності у суспільстві. Проте багато науковців відверто

ігнорують це принципово важливе положення і визначають юридичну відповідальність однобоко, не розкриваючи до кінця складності її змісту, зокрема функціонального призначення [3].

Перехід юридичної відповідальності зі сфери об'єктивного права в область суб'єктивного права тісно пов'язаний з визначенням санкцій правовими нормами. У процесі покладання юридичної відповідальності негативні наслідки для осіб, власності та організацій, які держава забезпечує за певні злочини та порушення суб'єктивних прав, відображаються на правовому становищі окремих юридичних осіб. Суб'єкт порушення суб'єктивних прав (кримінальне правопорушення) позбавляється благ особистого, майнового та організаційного характеру на підставі відповідних законів про правоохоронну діяльність або добровільно (у разі цивільно-правової відповідальності). Характер і обсяг вилучення переваг особистого, фінансового та організаційного характеру чітко регулюються в порядку та на підставах, визначених законом у відповідній правовій ситуації [9].

Юридична відповідальність – це нормативно-владно визначений, гарантований і забезпечений державним примусом, переконанням чи заохоченням юридичний обов'язок суб'єктів суспільних відносин дотримуватись і виконувати закріплені в правомірних діях положення правових норм, а в разі їх порушення – майновий обов'язок, тобто обов'язком винного є винесення вироку та обмежень немайнового характеру щодо особи та їх подальше виконання [10].

Тому під юридичною відповідальністю слід розуміти правові відносини між суб'єктами права та системами соціального контролю (у формі інститутів) щодо здійснення правових дій суб'єктів права.

Зміст юридичної відповідальності в правових джерелах основних сфер права істотно різниться. Однак, пошуки допустимих критеріїв можливого розмежування не можуть тривати нескінченно. Вид юридичної

відповідальності визначає систему підстав, сукупність фактичних і правових умов її настання, оскільки ознаки юридичної відповідальності існують не абстрактно, а розкриваються в конкретних їх видах. Тому лише на основі аналізу окремих видів відповідальності можна розкрити змістову специфіку юридичної відповідальності як виду соціальної відповідальності та як виду державного примусу. Фактичне визначення специфіки того чи іншого правового методу регулювання багато в чому залежить від змісту застосованого виду юридичної відповідальності. Фактично різні види юридичної відповідальності часто взаємопов'язані, а нерідко і переплітаються, що пояснюється їх цілями і функціями [6].

До найпоширеніших ознак юридичної відповідальності як виду державного примусу належать: державно-правовий характер; вона є однією з форм правового впливу на суспільні відносини (здійснює інформаційний, психологічний, виховний та соціальний вплив на свідомість і поведінку суб'єктів права); є вираженням правових методів регулювання, пов'язаних з протиправними діями, що спрямовані на запобігання порушення вимог правових норм і відновлення порушених прав і свобод; у випадках чітко визначених законом (за наявності відповідної фактичної підстави) застосовуються лише у встановлених формах, порядку та на умовах з метою захисту прав і законних інтересів особи, суспільства і держави; реалізується через державні правоохоронні заходи [8].

Юридична відповідальність, як і інші правові явища, класифікується за різними ознаками. Коли правопорушників притягують до відповідальності за порушення верховенства права, вони, як правило, не притягуються до відповідальності, але підлягають кримінальній, адміністративній та міжнародній відповідальності.

Ознаками позитивної юридичної відповідальності є правомірні дії, обов'язки дотримуватись заборон, обов'язки виконувати позитивні

зобов'язання, наданий і гарантований державою дозвіл на здійснення суб'єктивних прав особи, застосування заходів, підтримуваних державою. В даний час зібрано значні наукові висновки, що доводять реальність і правову природу позитивної юридичної відповідальності, і в багатьох дослідженнях позитивна юридична відповідальність порівнюється з іншими правовими поняттями і категоріями [5].

Ознаки юридичної відповідальності: заснована на правових нормах, формально визначена, чітка, детальна і загальнообов'язкова; гарантується державою, у безпосередньому зв'язку з діяльністю державної влади та державно-правовим волевиявленням; забезпечується урядовим переконанням або примусом; наслідками юридичної відповідальності є державне схвалення, заохочення чи осуд і покарання; відбувається у визначеній процесуальній послідовності.

Описані вище ознаки юридичної відповідальності дозволяють відмежувати її від інших видів соціальної відповідальності. Зміст цих функцій поєднує в собі властивості, що характеризують добровільну та державно-вказівну форми реалізації юридичної відповідальності.

Здійснення юридичної відповідальності тісно пов'язане з процесом реалізації правових норм, тобто процесом кримінального переслідування. Виконання юридичної відповідальності означає застосування певних норм відповідальності (покарання) до осіб, які вчинили злочин [13].

Система принципу юридичної відповідальності відноситься до багатофункціональної системи. Вона виконує базову і позаосновну, внутрішню і зовнішню, явну і латентну, регулятивну і захисну, гносеологічну та інформаційну, контрольню-нагороджувальну, оцінну та інші функції. Її зміст залежить від правової системи (національної, міжнародної тощо) та юридичної практики (законодавства, правозастосування, тлумачення тощо), в рамках якої вона здійснюється. Тут важливим є питання розподілу принципів юридичної відповідальності.

До основних принципів юридичної відповідальності належать законність, розумність, невідворотність юридичної відповідальності, справедливість, гуманізм і своєчасність. Наведені принципи юридичної відповідальності найбільшою мірою відповідають поняттю «юридична відповідальність» і виділяють основні принципи, відповідно до яких вона повинна здійснюватися. Принцип юридичної відповідальності як базова ідея, що репрезентує інтелектуальні та моральні положення та виражає сутність, природу та призначення системи юридичної відповідальності, відповідає загальній природі права та визначає вектор, за яким розвивається вся правова система, де застосовується юридична відповідальність. Принцип юридичної відповідальності є важливим для забезпечення послідовних принципів становлення та реалізації інституту юридичної відповідальності [11].

Однією з найпоширеніших підстав класифікації видів юридичної відповідальності є матеріальна основа (поділ на негативну (ретроактивну) і позитивну (перспективну) відповідальність). Особливу увагу дослідники приділяють також концепції диференціації за часовою спрямованістю та цілями [2].

Ретроспективна юридична відповідальність – це відповідальність у вигляді неустойки, яка настає за делікт, вчинений після набрання чинності нормами, які відносять делікт до протиправних і визначають характер і розмір юридичної відповідальності за нього. Негативну відповідальність слід відрізняти від заходів державного примусу, які на практиці підпадають під термін юридичної відповідальності. Державний примус є поняттям, обсяг якого виходить далеко за межі природи зворотної відповідальності. Тобто спочатку відбувається формально встановлена нормативна регламентація злочину та відповідні санкції, а потім здійснюється примус (покарання). Скоріше перспективна відповідальність – це відповідальність у формі зобов'язань щодо майбутніх дій. Таким

чином, встановлення майбутньої відповідальності, як правило, спрямоване на мотивацію, заохочення, переконання та стимулювання осіб дотримуватись заборон, передбачених нормативно-правовими актами, і виконувати покладені на них завдання. Проте загальний принцип і правова природа умов юридичної відповідальності, незалежно від їх характеру та змісту, дають змогу стверджувати, що юридична відповідальність за своєю суттю є відповіддю держави на дії її суб'єктів. Таким чином, за певних обставин відокремлення позитивної відповідальності не є виправданим, оскільки юридичну відповідальність можна замінити зобов'язанням дотримуватись державних постанов [2].

Юридична відповідальність є нормативною і гарантованою шляхом примусу, переконання чи заохочення і являє собою юридичний обов'язок дотримуватись правових норм, реалізований у правомірних діях юридичних осіб, уповноважених державою або іншими компетентними органами. Порухення – це обмеження майнового або особистого немайнового права. Юридична відповідальність має низку специфічних характеристик, які відрізняють її від інших видів соціальної відповідальності та пов'язаних з нею правових категорій і повинні застосовуватись для ефективного забезпечення якісного застосування всіх аспектів юридичної відповідальності та кожного виду юридичної відповідальності [4].

Підсумовуючи, доцільно відзначити, що юридична відповідальність є складним явищем. Це важливий елемент у процесі виконання завдань щодо реалізації прав і свобод суб'єктів права та забезпечення законності. Враховуючи системний характер юридичної відповідальності, можна дійти загального висновку, що під юридичною відповідальністю слід розуміти можливість настання негативних наслідків впливу державного примусу на суб'єкта злочину в чітко встановленій процесуальній формі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином,

результати проведених досліджень дали підстави визначити основні аспекти юридичної відповідальності з позиції теоретико-правового аналізу. Виявлено, що під юридичною відповідальністю слід розуміти правові відносини між суб'єктами права та системами соціального контролю (у формі інститутів) щодо здійснення правових дій суб'єктів права. У ході дослідження розкрито зміст юридичної відповідальності, висвітлено ознаки юридичної відповідальності як виду державного примусу, виділено ознаки юридичної відповідальності, охарактеризовано основні принципи юридичної відповідальності. Все це необхідно врахувати у перспективі подальших досліджень стосовно дослідження основних аспектів і особливостей адміністративної відповідальності юридичних осіб на основі теоретико-правового аспекту.

Література

1. Гринь О. Д. Категорія юридичної відповідальності: методологічний аналіз поняття // *Правова держава*. 2016. № 24. С. 11–15.
2. Загребельна Н. Юридична відповідальність з позиції справедливості та дієвості: сучасні реалії та поняття // *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. Vol. 1, Issue 4. P. 63–73. doi: <https://doi.org/10.15804/CPLS.20224.07>
3. Зелена І. В. Юридична відповідальність: підходи до розуміння // *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 2(23). С. 10–15.
4. Мисак О. І. До питання про понятійно-категоріальний апарат юридичної відповідальності // *Право і суспільство*. 2020. № 6–2, ч. 1. С. 29–34. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.2.1.5>
5. Мисак О. Теоретичні проблеми визначення змісту юридичної відповідальності // *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 129–132.

6. Мисак О. І., Олійник О. М., Ваколук Г. М. Доктринальні аспекти юридичної відповідальності та міжнародно-правової відповідальності як одного з її видів // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 45–48. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/7>
7. Каленіченко Л. І. Сучасне розуміння сутності юридичної відповідальності в правовій думці // *Право і Безпека*. 2015. № 3(58). С. 26–31.
8. Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність: поняття, ознаки // *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 1(67), т. 1. С. 12–17. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.2>
9. Каленіченко Л. Юридична відповідальність як форма державно-правового примусу: поняття та ознаки // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 2–1(30). С. 5–8.
10. Кальян О. С., Мисак О. І. Юридична відповідальність: проблеми системного розуміння // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 59, Т. 1. С. 51–54. doi: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.10>
11. Подковенко Т. О., Павелко Л. В. Принципи юридичної відповідальності: загальнотеоретичний аспект // *Молодий вчений*. 2015. № 2(17). С. 830–833.
12. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «юридична відповідальність» // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 1. С. 30–35.
13. Слинько Д. В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2015. Вип. 20. С. 21–24.
14. Боднарчук О. Г., Бортняк В. А., Бортняк К. В., Грицай Т. Г., Добрянська Н. В., Золотарьова М. К., Петков С. В., Скриньковський Р. М. *Провадження у справах про адміністративні правопорушення /*

Під заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ, 2023. 197 с.

15. Бортняк К. В., Золотарьова М. К., Микитюк М. А., Пасіка С. П., Петков С. В., Скриньковський Р. М., Чубенко А. Г. *Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Законодавство. Судова практика* / За заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 272 с.
16. *Конституція України* від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата доступу: 01.10.2023).

References

1. Hryn O. D. *Katehoriia yurydychnoi vidpovidalnosti: metodolohichniy analiz poniattia* // *Pravova derzhava*. 2016. № 24. S. 11–15.
2. Zahrebelna N. *Yurydychna vidpovidalnist z pozytsii spravedlyvosty ta diievosty: suchasni realii ta poniattia* // *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. Vol. 1, Issue 4. P. 63–73. doi: <https://doi.org/10.15804/CPLS.20224.07>
3. Zelena I. V. *Yurydychna vidpovidalnist: pidkhody do rozuminnia* // *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*. 2012. № 2(23). S. 10–15.
4. Mysak O. I. *Do pytannia pro poniatiino-katehorialnyi aparat yurydychnoi vidpovidalnosti* // *Pravo i suspilstvo*. 2020. № 6–2, ch. 1. S. 29–34. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.2.1.5>
5. Mysak O. *Teoretychni problemy vyznachennia zmistu yurydychnoi vidpovidalnosti* // *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2016. № 7. S. 129–132.
6. Mysak O. I., Oliinyk O. M., Vakoliuk H. M. *Doktrynalni aspekty yurydychnoi vidpovidalnosti ta mizhnarodno-pravovoi vidpovidalnosti yak odnoho z yii vydiv* // *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2021. № 12. S. 45–48. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/7>

7. Kalienichenko L. I. Suchasne rozuminnia sutnosti yurydychnoi vidpovidalnosti v pravovii dumtsi // *Pravo i Bezpeka*. 2015. № 3(58). S. 26–31.
8. Kalienichenko L. I. Yurydychna vidpovidalnist: poniattia, oznaky // *Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo*. 2020. № 1(67), t. 1. S. 12–17. doi: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.2>
9. Kalienichenko L. Yurydychna vidpovidalnist yak forma derzhavno-pravovoho prymusu: poniattia ta oznaky // *Jurnalul juridic national: teorie si practicã*. 2018. № 2–1(30). S. 5–8.
10. Kalian O. S., Mysak O. I. Yurydychna vidpovidalnist: problemy systemnoho rozuminnia // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2019. Vyp. 59, T. 1. S. 51–54. doi: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.10>
11. Podkovenko T. O., Pavelko L. V. Pryntsypy yurydychnoi vidpovidalnosti: zahalnoteoretychnyi aspekt // *Molodyi vchenyi*. 2015. № 2(17). S. 830–833.
12. Serdiuk I. A. Metodolohichniy analiz suchasnykh interpretatsii poniattia «iurydychna vidpovidalnist» // *Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy*. 2011. № 1. S. 30–35.
13. Slynko D. V. Osnovni rysy ta struktura pravozastosovnoi diialnosti // *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii «Pravo»*. 2015. Vyp. 20. S. 21–24.
14. Bodnarchuk O. H., Bortniak V. A., Bortniak K. V., Hrytsai T. H., Dobrianska N. V., Zolotarova M. K., Petkov S. V., Skrynkovskyy R. M. *Provdzhennia u spravakh pro administratyvni pravoporushennia* / Pid zah. red. S. V. Pietkova. Kyiv: KNT, 2023. 197 s.
15. Bortniak K. V., Zolotarova M. K., Mykytiuk M. A., Pasika S. P., Petkov S. V., Skrynkovskyy R. M., Chubenko A. H. *Administratyvna vidpovidalnist yurydychnykh osib. Zakonodavstvo. Sudova praktyka* / Za zah. red. S. V. Pietkova. Kyiv: Yurinkom Inter, 2023. 272 s.

16. *Konstytutsiia Ukrainy* vid 28.06.1996 r. № 254к/96-ВР (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (date of access: 01.10.2023).